



*De zakenwereld is een mannenwereld. Fout, zo blijkt uit het eerste onderzoek dat ooit op dat vlak is gebeurd in onze contreien. Momenteel belicht een unieke tentoonstelling in Kunsthal Sint-Pietersabdij twee eeuwen vrouwelijk ondernemerschap in Vlaanderen. Tegelijkertijd verschijnt een diepgravende studie over dit onderwerp.*

# Haar



## Werk aan de winkel

Dat zakenvrouwen pas een recent verschijnsel zijn, wordt tegengesproken door Leen Van Molle (Departement Geschiedenis KUL), Luc Vints en Peter Heyrman, van het KADOC (Katholiek Documentatie- en Onderzoekscentrum). Zij schreven een studie over zelfstandige vrouwen. Maar al snel merkten ze dat het onderwerp veel breder en historisch veel dieper ligt. Hun bevindingen resulteren nu

in een boek en een fraaie tentoonstelling in Kunsthal Sint-Pietersabdij in Gent.

Leen Van Molle: "Het algemene idee is altijd geweest dat vrouwen zich in hoofdzaak bekommerden om hun kinderen en het huishouden. In juridische context klopt dat ook, want tot nog niet zo lang geleden mochten vrouwen immers geen handel voeren, de zaak stond altijd op de naam van hun echtgenoot. Maar vaak waren de vrouwen de drijvende kracht achter de commercie. Het is opmerkelijk dat over dit onderwerp in het buitenland, zoals in Verenigde Staten en Groot-Brittannië, reeds verregaand historisch onderzoek werd verricht. Terwijl in Vlaanderen nauwelijks enkele relevante geschiedkundige bijdragen werden gepubliceerd. Het is trouwens markant hoe de situatie in twee eeuwen tijd soms verrassend weinig veranderd is, en dat komt ook mooi tot uiting in de tentoonstelling, waar we soms verteruggaan, maar altijd de lijn doortrekken tot vandaag, waar we bijvoorbeeld Anne Teresa De Keersmaeker niet enkel als choreografe, maar ook en vooral als zakenvrouw tonen."

Peter Heyrman: "Het is bijvoorbeeld verbijsterend dat vrouwen die vandaag nog meewerken in de zaak van hun man geen recht hebben op sommige vergoedingen

zoals arbeidsongeschiktheid. Dat kan enkel als ze daarvoor een speciale aanvullende verzekering onderschrijven, en die mogelijkheid bestaat pas sinds 1990. Maar zelfs dan blijven ze nog grotendeels in de kou staan. De tentoonstelling toont dus ook dat er nog werk aan de winkel is."

## Mevrouw de dokter

Pas vanaf het einde van de 19de eeuw kwam de discussie van het toelaten van vrouwen tot de categorie vrije beroepen op gang.

Bertha De Vriese (°1877-†1958) was de eerste vrouwelijke arts die afstudeerde aan de Gentse universiteit. Niet dat we ons daar echt bijzonder veel bij moeten voorstellen. Er was in die tijden geen mens die het in zijn hoofd haalde om zich bij een vrouwelijke dokter te laten behandelen. De jongedames hadden dan wel het vereiste diploma, maar meestal konden ze enkel assisteren in de praktijk van hun vader of gingen ze noodgedwongen in een instelling aan de slag.

In de advocatuur zien we de eerste vrouwen pas in 1922 opduiken, en dan nog enkel in het Brusselse. Het notariaat wachtte zelfs tot na de Tweede Wereldoorlog om dames toe te laten, de wetgeving werd pas in 1950 veranderd.

vrouwenzaken en zakenvrouwen

# vrouwtje staan



## Artois en Brepols

LucVints stelde de tentoonstelling samen. De vormgeving is het werk van het lay-out-team en de technische ploeg van Kunsthal Sint-Pietersabdij, onder leiding van tentoonstellingsarchitect Hendrik De Smedt. Conservator Johan Van de Wiele: "Dit is een kolfje naar onze hand, want we hebben ondertussen heel veel ervaring opgebouwd in dergelijke historische tentoonstellingen."

De tentoonstelling toont foto's, authentieke documenten, litho's, prachtige affiches, en ook geluidsmateriaal en filmpjes.

Dicht bij onze deur staat bijvoorbeeld Anna Cogen uit Lokeren, die zich weinig gelegen liet aan het klassieke beeld van de huisvrouw en een industrieel imperium uitbouwde. Anna startte een haarsnijderij op. Er werden vellen verwerkt, die veelal in de hoedenmakerij werden gebruikt. Ze was een fantastische zakenvrouw, die haar

bedrijf – zoals het paste in haar tijd – Epouse Jacobs doopte. Ze bouwde haar onderneming uit tot één met internationale uitstraling en pootte zelfs een filiaal neer in Barcelona. Ze was bedrijfsleider tot 1960.

Luc Vints: "Vaak wordt vergeten dat achter een mannelijk uithangbord meermaals zeer sterke vrouwen stonden en nog steeds staan, die een enorme inbreng hebben in de groei van een onderneming. En helaas



# Jozeef Vervaene

worden deze vrouwen veelal totaal vergeeten. Wij hebben enkele voorbeelden bij elkaar gezocht van wat vrouwen hebben verwezenlijkt. Dikwijls is het zo dat een weduwe of een dochter het overneemt van de overleden echtgenoot of vader. Soms slechts als interim, in afwachting van een nieuwe zogenaamd sterke man. En niet zelden zie je in die interimperiode een doorbraak in het bedrijf. Bijvoorbeeld in het groeiproces tijdens de negentiende eeuw van de Leuvense brouwerij Artois speelde een vrouw, Joanna-Maria Artois, een cruciale rol. De uitgeverij-drukkerij Brepols werd tweemaal geleid door een vrouw: rond 1850 door Antoinette Brepols die haar echtgenoot opvolgde, later vanaf midden 1860 tot ongeveer 1900 door haar schoondochter J.F. Dessauer. Die hertrouwde weliswaar, maar gaf de touwtjes niet uit handen."

Tijdens de tentoonstelling ontdek je nog heel wat meer interessante verhalen over vrouwenzaken en zakenvrouwen, met ondermeer een 'schuine blik' op het oudste zelfstandige vrouwelijke beroep ter wereld.

*Erik van Hoorick*

## De tentoonstelling praktisch

De tentoonstelling **'Vrouwenzaken-Zakenvrouwen'** loopt in de Kunsthall Sint-Pietersabdij van 30 november 2001 tot 24 maart 2002 en is toegankelijk van 10 tot 18 uur. Een ticket kost 250 frank, er is 50 frank vermindering voor groepen vanaf 15 personen. Kinderen die in schoolverband komen tellen 100 frank neer, en voor kinderen tot 12 jaar onder begeleiding van minstens één betalende volwassene is de toegang gratis. Info? Kunsthall Sint-Pietersabdij, Sint-Pietersplein 9, 9000 Gent, tel 09 243 97 30.

In de 19de eeuw was Gent het wereldcentrum van de azaleahandel. Noeste tuinbouwers ontwikkelden steeds nieuwe varianten, waarmee ze over heel de wereld roem en centen oogstten. Tuinbouwkundige Jozeef Vervaene speelde daarbij een hoofdrol. Hij kreeg als dank een straat naar zich genoemd.

Zijn vader Domien had het pad geëffend door azalea's zoals zijn 'Belle Gantoise' in reeksen te gaan kweken. Jozeef zelf begon een tuinbouwbedrijf aan de Visserij, dat later verkaste naar de Gontrodestraat in Ledeberg. In 1884 sloeg hij bloemenliefhebbers met verstomming toen hij in herberg 'De Gouden Poort' op de Antwerpse Steenweg de 'Azalea Vervaeneana' voorstelde. Met zijn roze kleur, en brede, wit omzoomde bloembladeren met purperode vlekken begon de bloem aan een onstuitbare opmars. Jozeef was er ook in geslaagd om de bloeitijd te vervroegen: al in februari kon je van de bloemenpracht genieten. Jozeef Vervaene dokterde nog veel andere azaleavarianten uit, waaronder een witte. Hij verzamelde bergen prijzen en zijn 'Triomphe de Saint-Amand' en 'Perle de Ledeberg' waren succesnummers op de Floraliën.



Zijn achterkleindochter Claudine Vervaene woont momenteel in Leeuwrikstraat, in de buurt van het Sint-Pietersstation en mist geen enkele editie van de Floraliën. "Ik maak iedere keer foto's van de vervaeneanae, omdat ik zo trots ben op mijn overgrootvader. Ik was meer dan dertig jaar opvoedster in de schippersschool en heb nu alle tijd om me met bloemen en planten bezig te houden."

Tijd kan Claudine best wel gebruiken, want ze heeft een tuin van 50 meter diep en kweekt ook groenten. Over Jozeef weet ze niet veel. Haar vader Jean overleed te vroeg om het haar allemaal te kunnen vertellen. "Ik heb vrienden op Gentbrugge. Als ik op bezoek ga, rijd ik altijd door de Jozeef Vervaenestraat. Dan ben ik blij dat onze naam voortleeft."

We vonden ook nog een andere afstammeling in Wondelgem: Berthe Vervaene. Zij verzamelt alle krantenknipsels en foto's die ze over haar voorvader kan vinden en maakte zelfs een kiekje van het straatnaambord. "Mijn grootmoeder vertelde altijd vol bewondering dat Jozeef Vervaene in de serres van Laken heeft gewerkt. Ik weet niet of het waar is, maar er zijn niet veel Vervaenes. Daarom is het belangrijk dat ik de familiegeschiedenis doorgeef aan mijn zoon en mijn kleinkinderen."

Berthe en Claudine kennen elkaar niet, maar misschien kunnen ze vanaf nu eens samen de bloemetje buitenzetten.

*Jan Verstraete*

